

10916

Dialekt- och folkminnesarkivet

Uppsala

SÖDERMANLAND

V.Vingåker

1/12 1937

Lundström, Johanna, 1937

Svar på ULMA:s frågelista M 82 Matordning och
bordsseder

69 bl.4:o (s.55 a,b)

Exc.OSD

10916

1. Det scides målb, och mellanmålb det som into
äts på bestemd tid.

Men det var också ett annat målb hvarje
Lördagskväll, då det var hersmålb, då ringde
i kyrkklocka några minuter sen fick allt
arbete vara slut för dagen.

Många gamla sjöng då, sin hvilotimme
lyudes, en gång den sista gång, och mig
i jorden lyudes en beed så kall och träng
o. s. v.

Så sjöng min fars moster i Spångar en
Lördagskväll, när hon satt vid barnbarns
vaggan men sången blev tyst, mot barnet
låg hon lutad, hennes hvilotimme hade
lyudit sista gång.

Stort folk hade sina bestämda målb, men
barnen fick mellanmålb, der det fanns många
barn fick de alldrig något till bröd, det delas

Södermanland

V. Vingåker

Inkom 13/12 1937

hålls. mål

ULMA 10916. J. Lundström. 1937

SDM. V. VINGÅKER

Frgl. M 82

2. lika stora bitar på var, men håret groft
bröck. Hvar det knapt med bröck, sådes
ni har ti te reer te måla, ni får berstää
tomme, tugga tomme mena di.

betsla

ULMA 10916. J. Lundström. 1937
SDM. V. VINGÅKER
Frgl. M 82
Vi var sex syskon, vi fick aldrig ta oss en
bröckbit, utan be mamma, söta mamma
får vi en bit brö, vi är så hungriga, för
den velsingnåde tarmen, allri hör en någo
annåt, en att då skriker i tarmen etter
ätä, vägå någon frögä, får vi någo te brö
då svaras, vevä disktrase äm.

Alldrig fick vi kakor, eller karameller, för
marken fick vi vars en, eller två.

2. En dålig middag kallades fängkäst
dålig mat, han ä så skelber maten så, ä inget
te arbetä jäv. Då ä husmans käst passar husma_{ns}

3. Trugmål, di trugö mej to äteö seo jö heo seo
näo fått spy.

Det var våra fremmande folk som trugas,
tjänare, och dem som akorelevats ut på socknen
di ät allt förs mycket.

Ett bra mål mat, seules, i da feck vi ett
gätt Vargmål.

God äi mycken mat, ett vräksmål.

Dälig ä skell mat, Vasebveling, ä roomos
vci inga herrskapsmål för folket, into
heller spencat av mällo, plockad nerom
avtröde var något som folk ät buken
full av.

3. Nu ä deö ätelags, härär käm in ä ät
kvinfälb.

4. Mellabeto, lito to bitö i, stilla sugningar.

4. ja feck lärvi te mej en bit, ja vart
så kvalmuger så, jag mädde illa för ja
va så tommer.

Dä vi kockens rett, när han får koka så
ska han vara mett.

6. Nöckåret 1868. var det versta år som jag
hört minna fäder tala om, jag var då
på fjärde året, min äldre syster två år
äldre en jag, gick var dag sen Oclonen
magnat i Särsta Östshage vi plocka, så
koka mamma mos så surt det var fick
vi äta med en liten härd bröckbit till,
far gick det året i dagsverke vid Särsta
för ättio öre om dagen, min mor vävde
åt Kamrer Lundgren på Särstaholm, vi
fick sextis öre alna, mjölet kostar fyra kronor
pundet, det var dåligt, far fick lov att ha

ULMA 10916. J. Lundström. 1937

SDM. V. VINGÅKER

Fol. M 82

5. Det bästa som fanns i huset, om man skulle stå ut med hårdt arbete, man började 8. på morgna, å slutade 8. på kvällen, vi fick upphålla livhanken med det senaste. Man satte värde på det lilla man fick å tacka Gud.

Många husmodrar gick ut å grät när di fick ta fram maten, havren togs till bröd men brödet ville inte jäsa, det bara blev som pannkakor.

Hos mycket fattigt folk var den seden ja äter man ju här, å svetter så då tar.

Kom de ut till bättre lottade människor som di förstod ställa sig in med, fick de äta sig metta, jag hörel dom säga nu ät ju så ju härlige på å sprack, nu

6 behöover ju inget äta på ättä där så metter
ä ju.

7. Vintertid när slagträskan va slut, sen
gjordes ingä ättä. Klocka fem heller halv
seks på mårn feck di slett kaffe into dämpig
klocka ättä frukost, elvå slett kaffe äm dä
feck någe, dä va into på alla ställen di
feck dä, klocka tålv feck di middag, kläcka
tre slett kaffe, nestan kokt på knöpsår, di
va gjordä äv kokt potatis bakä ä brendä,
kaffe kalläis knöpsår, klocka ätta feck di
natval, rågmjörsgröt ä mjölk ä spiksilb.
När jiga kokä gröten satt en del bönnas
ve spisen ä säg, ju mä di sög på pipa
stampä i mjöl du dä ä into ditt du tar
äv, velle gryta kokä över skrek man "spättä
i gryta sä ger dä sej, men sä va into
alla men snälä," många henner gör ettlett

ULMA 10916. J. Lundström. 1937

SDM. V. VINGÅKER

Fgl. M 82

4. arbeto^{sa} Äppsalä dreng, många skic^{er}
ett tomt fat^{sa} bonolle.

Ett annat bevis på snälhet, drengen hos Lars
Perso i Hagsta ville inte äta huve på sillen,
men bonden sade till att huve fick ej rätas
på för köp^{er} då mä^{sa} Mara, det var öknamne
på Lars Perso, då sa drengen då äls^{sa} g^{ätt}
ja äter äpp sillhäcken mä, vi föle köp^{er} den
ä.

Skattbon Per Larso i Norrspånga var också
en snäl ä quiden bonde, som inte ville
kosta på tjänstfätko någo mer en livhull
en dag fick di ertmjörspannkaka ä koktsill
till middag, det var lejd folk, så smör stod
på borde för syns skull, men inte röra,
drengen Olle från Vestorp på Lärsta gods
tog smör till pannkaka, då sa Per Larso

ULMA 10916. J. Lundström. 1937
SDM. V. VINGÅKER
Fogd. M 82

8. de der ä tvungit te bli gätt, nu förstog Olle
piken, så men inte röra, ä vä du får göra.

En skattbonde i Gärringsbyn, Nystu Lasse
tyckte drengen ät mycke, men räknä tuggo
dä gjorde han, men ville inte för skams
skull sejä någe äten, men en da va tälämo
slut, han satt midt för drengen, ä säg hur
skallhögen ökas, han rojää dä Anners, Anners
vär ä du vär träller du te, sir ni inte mej
sa drengen, ä körs sitter du danä, ja säg
dej inte för skallhögen.

Bonden tog den bästa potatisen han säg
gjorde ett tag med kniven i skale var den
ej bra, ta han den tillbaka, drengen tog dä
alla som var merktä, när di blev slut sä
venta han, dä se bonn, vä äter du inte

9. för, nej då ä inte flere påslajnä, nu feck
bommen jisk.

Tjänstfälke skulle arbetä bitten ä sent, men
usel mat, lakrunna sillfjerdingar köptes i
Lindals bod för billigt pris, alt lägde te
äta, djur som måste slaktas på sommaren
genom olycka eller sjukdom saltas ner i
köttyna i källaren, det lukta hemskt när
det redde till, men inget fick kastas bort.
Tarmar av brädt djur ä fisk fick de äta, sen
de blivit kokta och kljypta, rengjörda ska
jä inte tala om.

Det fans gamla drengar som tjencit på ett
ställe i många år, di va inte blygga av sig,
vä ska jä göra i da, vä freigär du då för
jo då ä bra te vetä, jä äter doretter, ska jä
dikä kan jä inte äta sä mycke säm när jä plöjer.

ULMA 10916. J. Lundström. 1937

SDM. V. VINGÅKER

Fog. M 82

10. De bönder som bodde intill sjöarna tog
mycket småfisk, i mjärklar det togs redan på
orn de var bara tumslänga, hurv togs allbring
bort, all småfisk kokades.

En bonde tog den ena efter den andra när
di åt, bara ryggen åt han, sen la han tillbaka
i fatet så tog en annan, drengar och pigo
fick äta det han reter, då sade eldsten
drengen, vi äter inte farbror stjärten för
vi får fölle re äss må bukböten själva
magen på fisken kalla di bukboten.

Ingen fick tala vid bordet, maten ska tysta
mun, va ordspråke, ingen fick snyta sig
eller vara snorig, då sa bonden till, ut i
mäkä stalle mä dej, han mento snyt dej
uti.

Brökska låg på baren bordet, hvar och

ULMA 10916. J. Lundström. 1937
SDM. V. VINGÅKER
Frd. M 82

11. en fick bryta av åt sig, hon fick aldrig
leggas avig, tappa de en smula, skullen
den tas upp samt säga, Gu velsinguã
bröbiten, alla måste läsa till å från bors,
eljest sa själva te, ingen vart mettes som
inte läste, å då feck husbon förlora på det.

7. Mål vintertid, frukost potatis och halster-
stekt sill samt svit lingonmos uppblandat
med mjölk, på Söndagsmorna, lite smör delat
på en bröbit, bre ut det fick de göra själva
åt barna breddes ut med tummen, därför
het det tungis, var det ont om mjölk fick
de inget frukosten, eljest fick de var sin
kopp.

Midtdag äts klockan tolv, det var bara
en soets mest så soppa, men den var så
kraftig, var det ertså, var det tjockt med

ULMA 10916. J. Lundström. 1937

SDM. V. VINGÅKER

Fyld. M 82

19. erter, eljest fick matmor heta snäljåpa
alt så även kål kokas av med mjölk så
den ka sig på sireva brötblena, köttsoppa
kallades ferskmata så, det kokas på fäkött
även på fäkött, mycke potatisbitar, samt
morotsbitar, och palsternackor, den soppa
kokas av med mjölk och mjölk. Där ä så
tjückt med betäs i så, så en kan skem-
mas öga ur skallen, så Myngs Ingri, när
ho va ve lövaker på tröskverke.
Hjå livo så Haggelle äm jölpäro så, så
går tokuger va han etter ätt.

snäljåpa

Helgrynså kokas utav fleskkött hela korngryn
möröthitäs, kokas av med mjölk ä mjölk, när
då va kokt skaläs kallä jölpäron ä betäs i.

Roornos va en äftä brukliger rett, rover ä ben

efta 19

13. kokäs ihop, sen skaläs jölpäro ci kokäs mjälkä
bena togs äpp ci more stöttes ihop mä rotstödel
spöksill äts den midclän, en käpp mjälkä, eller
ett fat, kanske de rettä, mjälkä äts mä ski
innu fälke vart högfärdligö på 1880 tale.

Erkperso törpöre ve Perstörp etter far sin
säm dä satt husgubbe på västuga, enkling
mä hushällerskä, säm ha sitt anrö seder
i Marsjöbyn, nu vart gubben kär verre en
i ungdoms ära, nu dägle dä inte inte lengre
te ätä mjälkä mä ski.

Sän Erker haddelet knapt, men gubben var
i fjerde hönskimlen, ä hadde fullt äpp ci
Britä va e rustibussä, horo ä likstä fälke
sa Stretenglasse, gubben vant e lista äm
halsen ä armen ä tiggde ihop ätä ci ull i

ULMA 10916. J. Lundström. 1937

SDM. V. VINGÅKER

Fgl. M 82

14. flere Tjörksocknär, säm han körde etter mä säms
onsär, men sen va armen bra, lista togs äv
nu vart dä skuss på nästuga, gubben kallä
ulla Britä span, sen vävde britä, ä Telle spotä
dä geck säm en dans millo mäla, te valma
va färdit, sen hjertes di ät ä valkäv valma
sen färdes di ät te Nörping Nörköping
ä sålde ektä Vingäkersvalma, ä köfte hem
frän stan.

Erker säm geck i byggda ä jemrä sej över sin
far. Nu ha far vurti sä högfärdiger sä
han kan inte ätä mjälk mä ski, nu ha
han köft sej en säm där tillbringare, i
den står di mjälk, ä sen i glas, ä sen tikker
di dä smakär bra, de der tikker ja ä tokut
äv min gamlä far.

Men sej mej e löckä säm stendigt varäs
gubben dog, Britä kom tebaks te Marsjö, ä

ULMA 10916. J. Lundström. 1937

SDM. V. VINGÅKER

Frgl. M 82

15. Östrävingsåker. Storö Malm. i Floelö feck en
tiggärs minne. I Vingåker tors han inte spela
invalid, hans käring varit dör utav att ho
feck hinn i halysen, men han feck hinn i
erma. Det var ett ordspråk, den der har
hinn i erma, en person, som inte var ren
härlig, eller te lita på.

Måltider efter slakten begangnades sylta, eller
jölsa om det var får som slaktas gjordes
jölsa eller slarvsylta, alt innan mäte kokas,
även karna sen di gnods i snö eller salt
ä alt vattnats ur ett dyng, när det blev kokt
hackas det i hackhon, spacet kokades sås
av med kryddpeppar i samt salt, utav det
hackade lades i, det kallades slarvsylta.
Men skulle det bli jölsa, då stoppas löpmagen
full av hackmaten ä bands ihop, på den

ULMA 10916. J. Lundström. 1937

SDM. V. VINGÅKER

F. M. 82

16. koka di rotmos till middag, som sen delas
åt var och en, fick de lite sovel, så di en
fär rättfella bitar, det var när själva va suäl
å gav små bitar.

Pölkbröck fick de ibland till middag samt
flesh, mjölk eller dricka. Ibland fick de öl-
supä till middag, då kunde gammel
drenge sejä, hvem faen ha fått unge
här ty ör supä va bruklit säm äppeljäns
velling åt barskörs kvinfolk.

Va då dålit jolpäro år, så togs erter å gryn
te stö i mä. Ertnjörsvörä å flesh sämligä
middagär, stuvä erter å spiksill, Bönsä
på terrä bonnböner, då så di vi feck
skinnbösser te middä i da.

Korngryns velling å spiksill, feck di äftä.

ölsupa

barkos-

ULMA 10916. J. Lundström. 1937

SDM. V. VINGÅKER

Frgl. M 82

17. Kålrötter man så på va en middäis rett
på vintern, kålrötters kokäs sen di skaläs
ä skivits i klöften i stora bitar, di kokäs
blan svinkött, när di vart kokä togs äv
spa te säis deri vispäs mjöl te lagum säis
tarr meram las i, så kokäs äv man lito
mjölk ä mjöl, lito meram las i så me.

st klöfta

Sä på fisk va mycke vanlit, dä spa kokäs
äv man mycke mjölk, hvettmjöl, kryddpep-
per stöttes, dä sä va mycke ämtyckt.

Sandel i Dammen, Sävsta skredläre
ät äpp fem marker märt ä ett fat fisk
så på en gång, men dä tog han aptit-
sujen förlit, den skulle ingen föroaktä
det var nog fälmäla han ät, ty han
slog Sävsta stora stentrappä utföra på kveld

fäl mäl

18. ä slog jävl sig.

Hvar märo innä kaffe vart brukligt, det kom inte i vanligt bruk förrän på 1860-talet, förut var det brukligt att kvara tog en tumläre brenvin, kvinpälka, feck e jünfru ihop, barnunga skulle ägg smutta (pait smaka).

Tetugg skulle dä varä te allä supär, ju mer di söp ju mer tetugg, geck dä cit, en bit flesh, eller fläte av flesh breddes på bröbiten, en silbbit ä brö, inte nogä mä va dä va.

En byskreddäre kom te Lystersta ett par dar före en det var sagt, bonmora vart sei dan ho hadde inte rustä.

Ä helle Gu, dä ä inte sä nogä mä mejtä fläm lite smör ä blö ä ost ä brenvin

19. te ni fäb ti te lustä (rustä).

Skördaren
kan y tala
rent.

När det kom någon skulle de fengucis
med brenvin i tetugg, kvinnfolket skulle
ha sercys brenvin med smörgås, något
sovel på, eller en ostskiva, den skars så
tjock åt folk som de krusa, välberget
folk, inte så noga om det var senre
folk en sån traktering, som gavs i
hand, kallades närkäjä, kom det
folk i halsa på blev det många mellan
mål, ty då måste husfar svara först
innan han bjöd fremmande, ofta var
det kare som sörj först, sen bjöds kvin-
folket i cleräs glas, så var det med drick-
stope, när kare fick dricka, flyttas stope
till kvinnfolket.
Viel Bogården trökte de, mor Ingrid kom

närkäjä?

no. ut å roya, kvinnfolk kām in först, ni
å drick kaffe så slipper ja diskå kām
te käre kāmmer in.

58902
O bonmor sa, så mycke säger ja har
iorning te tredars masecken te Måndån
så går då åt te tetugg ja Söndån, själven
sitter bara ve bole å står i brenvin å
trugår, åt då å er väl unt.

julhelgen fick sullen vila, då åt di fet
grynkorv, lutfisk, kött å flesk Grishuve
yllost, va det magert före jul, så togs
skuden igen, borde stod Clukat hela
heljen, alla som kom, å det fattas inte,
så skulle di bjus ja brenvin glögg å
dricka samt smörgås, det kallat bing
bord, när di gick fram till högbole å

21. tog för sig, högbole var fellbole vid
framfönstret, yub då var det mycke gång-
fätk, alla skulle ge ci helsa på, ingen
fick gå ut må yuba, det va skam te bjū
på bara kaffe, det var ochsi skam te
bjū på en sup, en på var sia gerncū
en på mitten stjert geck di inte rett i
räcken.

8. Aftval äts inte förrän i Maj då var
bruket börgade, det målet äts klockan fem
på eftermiddan, då bars smörgåso ut
på åkern till dem som körde, på diles-
renen satt di ci åt opp den, på smörgå-
sen låg en skiva ost eller en bit spikkött
alt aftvars bröck var mjukt, för att det skulle
gå fort te äta, en halvtimme var aftvar-
stimmen, Ossa fick inget, de tog opp idis-
la, då skörden börgade skulle skördefolke

ULMA 10916. J. Lundström. 1937

SDM. V. VINGÅKER

Frgl. M 82

29. Både man i kvinnan ha en storsup till
aftvaren, den seden var även på herrgård
på magesinet låg dagsverkarnas tunna
men blev skälda Inspektorn, och Befallnings-
man, det merkte dagsverkarna, en morgon
när Befallaren kom in i dregstugan vid
Sävsta fick han se Brenvindtunnan öppnata
på den hvitmenade väggen, Inspektör Bemer
på ena sidan, och han själv Karlson midt
emot båda skåla med stora glas med varan,
Med stora bokstäver stod att läsa. Skål min
ven tag ett glas till, dagsverkarnas tunna den
recker nog till, men vem hade tecknat, ingen
påtog sig, men specktekklet måste skynsamt
överstrykas, det fick slöjdare Anderson genast
ta itu med.

På tal om aftval så syntes på smörgåsa
hur snab matmore var, likaså hur tenterto

Berättat
för?

ULMA 10916. J. Lundström. 1937

SDM. V. VINGÅKER

Frgl. M 82

23. Låg i så, drengen hos Doktor Välin var
en gammal trötjenare, men han kände
inte Presten, ända Välin ha inte sörgd han
heller om hon kolat kippen, om hon dött,
men hon stod dem mantigt bi.

En dag då hon servera ertse, börgade dren-
gen kravla opp skjörtermen över armbogen
hör du va gör du så der för sa Presten, ja
sa drengen, ja säg e ertä i fate ä ja ha
gett mej tran på att ja ska handa.

En dag när di fick aftval sa drengen
Gu vare lär att ja fått igen ni syn
hvadä sa Presten, ja igår säg ja inte
smöra på brö, men idag säg ja dan gimen
ostskiva, Presten ät allti ve samma bord
som drengen, allti fin han var eljert.

24. När ståttern började, då måste alla ut
på morgna, innan "Hinn" fick på sig tofflor
var ordspråket, det gick best te slä medan
daggen satt kvar, men det måste vara
dagg inom vesten, så det inte blev slött
bakom lierve, smörgås å brenvin var då
klockan två eller senast tre, till karvas
smörgås skulle då vara spiken fätunga
eljest fick stätterkarva lilanken, så sådes
på Sävsteholms gods, men norr om Kyrka
såde di kiranken.

Kvinfolken, tog ost eller spikflesh till
sin smörgås, kvinfolken måste vara med
ty eljest blev de efter, en refsare efter två
stätter karvar, vid åtta tiden togs en lång
frukostrest, brenvins kuttingen smeker
di ur nu också, samt dricks ankärn, sen
vendes eller valmas hö som sluddes dagen

ULMA 10916. J. Lundström. 1937

SDM. V. VINGÅKER

Fagl. M 82

25. förut berodde mycket på hur vädret var
och varit, klockan tolv åt de middag, allt
ur maseck flästränter. Eller ur maseckeskrim flästränt?
det senare alltid vid engskifte, ty då var
det stor maseck, fårkött, flusk, ost, torr och
fersk, pannkakor av ert-bön och hvetsmjöl
samt kornmjöl bakta i stekpannor i bak-
ugnens, kaffe dracks inte, men brenvin
å hembrigt dricka fattas aldrig, blev
brenvin slut, var det bara te gå till
fattistugan efter mer, det korta feritio öre
kanner der, lyra ungdoms minnen, när
ett rus inte korta mer.

I herrgårn kunde de ej få gröt, men de hade
en stor kruka med mjölk eller velling med
sig, när böndböno blev så de kunde tas,
hade de en stor kruka bönsö med sig te
midda eller kvell, det sattes bönor i messor

Brännvins-
försälgning
i fattigstugans
medre väring

ULMA 10916. J. Lundström 1937
SDM. V. VINGÅKER
Fgl. M 82

26. å flere omganger, blev någon bjuden på to
åta bönså när di helsa på i stugo svaras nej.
Då har vi hemma tackar nykåst.

Når di börgade ta opp potatisen, som förr
alltid gjordes med att gräva oppden, kara
grävde kvinfolka å gamla gubbar plocka
ja barna skulle även vänjas i tv. åm då
någe skulle bli.

Når potatisen togs opp skulle inget annat
åtas di dagar, jolyrå å sill to frukost,
luching åv jolyrå må flesk to middag
jolyrå gröt to natval, gröten kokas så:
först kokas vatten i då saltas, råriv
potatis rördes i må grötkräkla, vart
inte gröten lagom tjäcker vispas lite
mjöl i, sen togs må skia i gröten först
sen i mjölkfate, togs mycke gröt i skia

ULMA 10916. J. Lundström. 1937

SDM. V. VINGÅKER

Fog. M 82

27

så ingen mjölk fick rum, slettes lite ur
 samt det som var utvendigt på skeden, det
 kalla di att snepå gröten, var gröten mycke
 het så di brende sig, åt di flere skedar bara
 mjölk te svala å meel, det var ett ordspråk,
 "Förr du skulle into varå så heter på gröten."

Ett annat ordspråk, "te en annan gång
 rusår du into på osvalå sä, men djura
 kunde även rusa på osvalå sä, jag såg
 på sommarn 1881, att ett stort fat boncl-
 lionor staldes ut på den låga farstibron
 Hesten gick å beta kring stugan, som jag
 titta ut hade han hela nosen neri fete
 han skulle ta sig ett vargmål, men te
 en annan gång rusa han into på osvalå
 sä, det var vid Karstorp på Lävsta gods
 Svinen var ej senre te rusa på, å skelpa

het soppa

ULMA 10916. J. Lundström. 1937

SDM. V. VINGÅKER

Folj. M 82

28. ur, di gick in i stugan, ett orelspråk,
du ä närgången sän en gris.

När potatisen togs opp plockas alla stora
undan, de skulle rivas till mjöl, när de
blivit sköjda, gick då bud te granna, både
karar ä kvinfolk te komma på jolpärögenge
ä ta rivjärne må sej, ibland var då bara
ungdom, ibland bara eldre av båda köns,
natval ät di hemma, men kaffe stog dukä
för ätta ja tio personer, när kaffe med
nybakadt hvetebröd förtärd, tog rivnin-
gen sin börgan vid ätta tiden, inte förr
tvä ä tre tunnor potatis revs sönder en sän
kvell, midnatt ät nattmiddag, den bestod
av bucling gjörd av kokt rivnen potatis, med
stekt flesk, flott ä mjölk hopkokt till säs,
eller rärivnen potatispenkaka med flesk

ULMA 10916. J. Lundström. 1937

SDM. V. VINGÅKER

Fog. M 82

29. Lingonmos samt fruktsoppa, klockan tre
var det mest slutrivit, då var och en gjorde
sitt rivjärn rent i sköljvatten, sen bjöds på
kaffe li doyp med långskivor, det var verre
glamså staj en i en auktions stuga, sellan
gick någon hem med helt skin en sin
kvell, blon rann om fingra, ty rivjärnen
voro stora och skarpa, men vad gjorde
ett sånt loypbett, sådant arbete som genge
bjöds ingen betabning för, ingen ville ha
för nattarbete heller, bara tack.

Sen blev det snart linbräta, då gick mest
hela natten ut, fans ej pörte vid gården
så lantes av någon granne, ty pörta brunn
inget byggdes upp efter det brunnat, mest
gick då hela linskörden i aska, ja det
hende att pigan som eleba ochsci brunn

linbräta

ULMA 10916. J. Lundström. 1937
SDM. V. VINGÅKER
Frgl. M 82

30. inne, piörtet stod alltid bra långt från gården, för eldens skull, på 1890 talet fanns bara två piörten kvar på den trackt av Vingåker jag kende, det ena var då vid Ullevi som nu ej fins, det brann ej utan revs, ett stod vid Högbrunn det revs för några år sen, när det blev ny ägare, allt gammalt ska bort.

Linbräuta skulle alltid ske på natten när nätvarn ätits som den kvellen var kraftigare begar man sig till piörte med lykta å maseckkorg, samt en med kaffe med tillbehör, det kokades hos dem som egde piörte, kaffe dracks två gånger, midnatt äts ut masecks korgen den natten fick tjänarna var sin linhersta samt lite bättre mat, som sattes sånt värde
p.c.

ULMA 10916. J. Lundström. 1937

SDM. V. VINGÅKER

Fol. M 82

31. Der inget järte fans, der bräta di vid groyn
en djup groyn liknande en vagggroyn gjordes
eld i botten på, tett med stenger lades över
der breddes knippa över å torkas, men der
måste en person sköta om eld och lin, så
inget tog skada, groynen var grävd i närhet
av hemmet, då äts å dracks på natten hem-
ma, inget lin låg över groynen under målt-
tiderna, det var folk lejdt å bättre mat, med
brenvin, som hjertverinare, ty om järte fans
kunde ingen stå der å arbeta, utan i soalen
som var tillbyggd bara med tak, inga
veggar.

När linet blev bräta började stagtröskers fans
karar så tröskte de fyra, eljest två kvinfolka,
måste skekta linet, eljest åt skära opp låga
sen fick kvinfolka vara med å tröska kunde
de ej byta hand, då hengde snart huve på ena

ULMA 10916. J. Lundström. 1937

SDM. V. VINGÅKER

Fogd. M 82

32. Asseln, inte bättre en lilanken, barnen
skulle tidigt lära sig sköta slagan, så det
gick i takt, jag lyckas bra vid tio års ålder
äi slog mig inte vid örat, som eljest hende
nyborgare, klockan tre på morgna steg tröskar
na upp, då togs ett par supar per man, en
smörgås med tetugg, ost, flsk, eller kött som
var över sen middag den dagen förut, sådant
kallades, vi äter utav överlevo, det var sant
som blev över sen förra målen, blev någon
gröt över som det sellan blev den skulle
gömmas te vangsmörgå.

Erker i Myngen rojã på Ingri si en märo
Ingriã vår ä gröten säm vart över i jäftär
se, vå ska du ha den te, ja ska smörgå
vungen. Ordspråke va, smörg vungen
så går han lett, mutã domärn får du rett.

se tilläg.

33.

klockan åtta äts frukost, jölyräro å sill samt
 surt lingonmos utspeckel med mjölk, men
 nu skulle frukost supen tas, det togs två
 två å tre för nu va di sugnä, läkta va
 nu sleekt, å innä di börgä ätä lyssnä di
 ät allä håll, så di viste hur många sam
 va i farten, ty slago hördes långt, åm två
 la tröskte räidäné sen logclärro va lästü
 men det dugde inte säga något ät dem
 då smelde det, tog någon i logclörn, blev
 det tyst, svårt var för räidäné te komma
 på tækten, gick det en stund, tvert se tröskte
 det, så var det ätminstone hos min farfar
 der räidäné heade sitt tillhåll, endä till på
 1840 talet.

När di slagtröskte fick de stadigare mat till
 middag paltbrö, eller palt, av färblon
 gjorde di alltid palt, mjöl rördes i blon samt

ULMA 10916. J. Lundström. 1937

SDM. V. VINGÅKER

Fogd. M 82

34. lite salt, sen gjordes palttar så stora som en liten clamhand så työcka och så, en bit talj, las in i varje palt, de kokas i vatten, samt betas i fleskflott i blandat med vatten å salt. Den middagsretten bjöds ofta ty på hösten slagtas mycke får, mitt ordspråk var, jag äter alt utom palt.

När advents klocka slog fick inte slaga så var det inte sluttröskt, fick det vara till efter tjugondan, det hördes på slagen hur styver tröskarn var, lät det dump dump, då var det kraft i arm, men lät det dask, dask då va då inget te ha e sin tröskjelp.

När de kom till tredje varvet, då titta di brenvins kuttingen, då blev det tröskkalas med mycke mat, ty då skulle kuttingen tömmas, då togs ett ärligt förtjent rus, det var ett titande vid balken vid varje varv.

se tillägg!

ULMA 10916. J. Lundström. 1937

SDM. V. VINGÅKER

Frgl. M 82

35. Till nätvarn fick de alldrig smör, det var bara helgdagsaftnar, doypa i kaffe fick de bara på kalasen, och de stora heljerna då delas på dem, det var nog det rätta.

9. Lördagsäta var inte bättre en i vardag men på somliga ställen kunde, det bjös på lite smör te må silla, den va av senaste slag. Det di ät utom helger och kalas kallades vardäskäst, det som togs fram ät fremmande, fick inte husets folk röra, på kalasen fick inte drengar ä pigor gå in di fick äta i köket av det som ej gick te gömma samt kätkanter ä bitar som ej kunde tas fram ät fremmande.

Bättre mat, herdäs ätä, herdäs käst.

Vändäs käst, dälit ätä säm en bara skeller buk
av.

36. På Söndagen kunde en få potatis i kött med
pepparrot i fruktsäppa, men då va det kalas
middag, all frukt torkas, inget syltas när
jag var ung, saft gjordes bara av körs-
bär, den saften användes till pudlingar
och ostkåpor blandad med vispad gredde
sylt kunde di ej göra, stora partier körsbär
torkas i ugnen eller på pörslagen, de anwen-
des till fruktsoppa, eller stöttes till kräm
men det var bara till storkalas, bröllopp,
kressning, eller begravning, frukt skala
di aldrig.

Lutfisken läg i vatten i tre dygn den
fläckes into, bara skrapas sen den
blev färdig, stark björkaska lut lades
han i sen han blöts, togs ur luta när
tummen kunde tryckas igenom på det
tjockaste den användes bara i jul, samt

ULMA 10916. J. Lundström. 1937

SDM. V. VINGÅKER

Fol. M 82

37. om det var auktion på våren, så köptes
så mycke mer till jul så det lutas till
auktion för då skulle vara bättre mat åt
auksjonster slekt o venner, som då kom
o blev trackterta, kara fulla o låg kvar
o sov ruse o se, men i fyllan gick allt
skräp bort, ju mer di bjö på ju mer vart
di tjunga på uddvalla.

9. På hvarje gård var särskild mat för
fremmande, även kaffe, kunde stå en
hel vecka. Ett exempel, "kommer du
i då ja trodde du skulle kamma förriga
vecka, nu ha kaffe stått i åttå där, nu så
ska ja varma äppet, särskild kaffe skulle
kokas åt fremmande, men aldrig på bara
kaffe böna, på den sunnen o knöpa gjord
av kokt potatis o rågnmjöl torka o brenna
det var vardas kaffe, nie käppär på böna

ULMA 10916. J. Lundström. 1937

SDM. V. VINGÅKER

Fogl. M 82

38. va ordspråke, en fjändel kaffe så lät det
i handelsboa.

När det gamla fäkötte blev slut, börja di
längta efter ferskt kött, äm ja hade
lite ferskt kött enclä, ja vännä dä inte
vare någe annat en en Grävling, ett
Grävsvin, ja dem koka di så, dä vart
så fett ä gätt så, sassar sattes ut i alla
håb der di säg spär.

Dä ä inte gätt te vetä vår Haren har
sin gång, så käringe satte sassar i
ungsmän.

Dä smakär fågel så käringe koka störn
Skata satt ja, dä va ho lysten etter kött
frukt bär ä grönsaker ä inget föckäne
sa gubben, nej kött ä fisk, dä kan en ätä
sej metter äv, köttballar det fans inte
föören ja 1880 talet, det är inte pigmat, sa

ULMA 10916. J. Lundström 1937

SDM. V. VINGÅKER

Frgl. M 82

39. Geshivarens doter, åt pigo.

Drengrar å pigor fick alldrig smaka den mat som fremmande skulle ha inte det bröd heller, det låg all inom lås, å nyckeln låg i työtelsecken. Det brö som fremmande skulle bjös på bakas med jäst, men vardas brö bakas med surdeg å degspa var alltid vatten.

10. Hur det var vid fäbodarna vet vi inget om här i Vingåker. Men i täfftboa der var all säget sovel förvaradt, det var en stor tina av laggar med träband om, två eller tre band öder nere vid botten, samt lika många opp vid locket, på locket samt di två midt för hvaran uppstående tagga som locket las ner emellan var kors nedskuret, ett på fränsidan, två på ätsidan, der saltas kött å flesk ner, med kokt lake över

Obs!

ULMA 10916. J. Lundström. 1937

SDM. V. VINGÅKER

Fygd. M 82

40. Ysterflaka hengdes på spikar, eller träheng
i taket, när det blev genom salt flesk i
kött hengdes flesket upp i benne i taket
det var gjort som en träho, i det var det
stora järnkrokar insatta på dem hengdes
flesket på tork, köttet torkas på halm i bak-
ungu eller på örte, gjordes korv av det
kokta av färentan, torkas de i stug, eller
kökstake när allt var torkt, förvaras det
i tinor eller stannor i läftboa, der i en
stor lår lades allt torkt bröd, det mjuka låg
nedstucket i säden i säslårn, så förvaras
limpor från jul till Påsk.

träheng

benne

stånna

I boa låg torra ostar i e stannor, somliga
låg i hånle för att bli starka.

I boden stod en sillhalvtunnna, ingen
köpte mindre en en halvtunnna, eller en
fjerdling i talet. Ingen köpte sill i ett pnyer.

41. Gudsfruktan var inte så stor i vardagslag, det hörs på Olle i Vittmossen, när han en kväll skulle äta nätval, sade han, nu ä kakojärva på bode, men silbhelvete ä kvart i bode, sillen var inte intagen, ä läg på bode.

Mycket mat skulle settas fram åt främmä, och det skulle vara något te skryta med att det fans. En bonde i Gäringsbyn sa en dag, när di hade lejd folk, ät ni säm främmä ä, vära ä inte så urgrävna, han mente att hans folk inte ha svett sig dagen före.

Jag kom i sällskap med Olle i Lyttersta när Greve Gösta Bonde begravdes, då var alla karar på hela godset bjudna till Hotellet en smörgås samt en halv öl fick alla, men

42. efter begravningen stod alla kvar i kö
kring Hotellet, ty nu trodde alla, att de
skulle få ett riktigt vargmal som de
fastat emot, men när hungern blev för
stor började de röra på sig gick en bit
åt hemväg men vende om, kanske endå
porten på Hotellet skulle slås upp på vid
gavel, men han var absolut stängd, på
Storengsvägen mellan station och Sjösta
kunde Lyttsta Olle mig, då va ett skitkalas
vi feck, ja ä så hungerig så då skriker
i tarmarna på mej, ja skiter i to stö därå
ä ventä längre, ja ha inte bitit i nåt gulsän
sen i jäftörse mer en den smörgåsa ja
feck på Hotello, ä då va säm te kasta nu
i Kärsnära, Kolsnaren
ja sa åt Ingebär i jäftörse, rusta en bra
måltid, för sen äter ja inget förr på grav-
-öle.

ULMA 10916. J. Lundström. 1937

SDM. V. VINGÅKER

Frd. M 82

43. Så gjorde folket förr, di svelte sig mot alla
kalas, samt ät så mycket så de gjorde på
sig ä i skona, ett arv sen Noack, han gjorde
ju så han om ju ska tro visan)

ju mer brenvin det bjöds på ju finare var
kalaset, maten var inte i så stort värde, men
mycke ville di ha, vid Västervik på skörde-
kalase, sade bonden Erker, di här kvinfa-
ka di ä obegripliga te rusta te äta en kan
inte begripa vä de här ä gjort utav en
gång di fick di potatispudding, som det
var så groft stött potatis som kycklinga,
skallar, men silsalad gilla inte gulba
det kalla di fyllackärekrem, nej kött
var ä hur härligt som helst, det var brenvins
mat dä. ju fetare ät var ju goare, stekt
ister ät di med god aptit det kallas grevar.

ULMA 10916. J. Lundström. 1937
SDM. V. VINGÅKER
Fagl. M 82

44. Hestkött åt di aldrig när jag var ung
min far fick skuta dem när di blev förbi
deras ålder var då trettio år, di fick sin grav
på någon vacker gräsbevuxen plats invid
gårdet, på herrgården, fick de sin grav i
parken med en minnessten.

Sjelvdöda djur åt de hellebre en Hestkött,
jag vet fyra fall då sjelvdöda djur äts opp,
två kor, samt två svin, även inelvarna
togs till mat.

Klimp var en kalasmiddag, det gjordes
två slag, den ena gjordes av rårivna pota-
tis, i det revet saltas, sen rördes i mjöl av
två slag hvitemjöl samt korummjöl, ja även
rågmjöl, av den degen togs med sked, en
sked till var klimp, lades ned i kokande

ULMA 10916. J. Lundström. 1937

SDM. V. VINGÅKER

Frd. M 82

45. vatten, när klampen flöt upp var han
kokt, den kallas även kräpper. En sort
gjordes av bara vatten och mjöl, båda
sortera äts stekt fleck samt mjölk kokas
upp i flottet till däpp (säs).

ifr tilläg.

Kräppspa koka di gröt av till nättal.

Ku får en sugä rama te en får slæktä
dä blir te ätä Göteborgs manseller mä
kluvnä stjärtär.

Sävlä betyder spara så det recker länge,
di der däger inte te sävlä mä väge, di
ä höstdrygä, ä värfattigä.

Di som blev efter med arbete scules, dä
ska gå sä särlut tevägä mä alling ägg.

46. Att dela ut små bitar flesk å kött åt
folket samt bre tunt med smör på brö
skära ortskiva som löv, det kallas sävlä.

I alla tider ha Vingåkra haft bekymmer
om hvarann, den ena var för ösjösuger
för att inte kunna spara batelyder ösjösä.

Di der ha allri kunnä sävlä mä näge
alt ska di ha isej på engång, sen står
di der tomhentä. Den säm spar han har.

ett annat ordspråk om den som sparar.
Sniärn spar å fan han tart.
När di inte redde sig fast di spara.

Dä å sä uselt hos di der, sä dä fins inte
ett gusslän i muse, dä å försvuri för lämn.

ULMA 10916. J. Lundström. 1937

SDM. V. VINGÅKER

Frgl. M 82

47. ja då kan inte allä få sitta i svinröva
fast där ä fett, när får läv ä sitta på
tängen (rompan) ägg, så den kate, som
alti koka fett i andras gryter, tenk vä
gätt tücknä där haret.

Nu har vi inget sägel, nu får vi äta osmorf
Ett ordspråk var, inte äja så snål etter
sylta så ja äter öra ä svina mä di lever.

Fattiger va far min men into ät han
rätter, va ett ordspråk, när en friare fick
nej för han var fattig.

Om det var två retter till middag, det
di ät först kallas stoa det var taget
ar ät säden som först ledes in, ledes
stoa. Lista kakan i masecken kallas sylla.

48. ja la e san sto sa ja är kär inte äta sä mio
sä mycke, ja la in är de första där va gått
där ha den där kunnä rest se ja äti
utär.

12. All mat som lades i korg eller i påse
för att ätas borta kallas maseck, den påse
gjord av Grävlingsskin, eller kaloskin
kallades masecken, men även fläträn-
ten, åt märken hade gubba en sän på
ryggen, till lock var hela huvu på Gräv-
lingen, pojka hade alldrig maseck på rygg
di ät i husbons maseckskrin.

Olika namn på maseck. Herrgårdsmaseck.
Marknäs maseck. Skogsmaseck, Görsmaseck,
när di brende ä säddle göten. Slättermaseck,
Kvarnmaseck. Mönstermaseck, när di
skulle till Stensjö ä mönstro eller tinget.

jös maseck

49. I den ska ja leggä i maseck för helä vicka
dä ä sänt väglag sä drengen kan inte gå
hem i midten på vicka.

Stjert var det tredars maseck, eller fyra dars
maseck. Den stora korg som maten lades ner
uti till messmessaleka kallades maseckä-
kärger, den användes bara engång om året
den 24 Oktober. Hela bondens ungdom var
mat för i tre dagar, den skjutse bonden
till lekstugan sen bars han in med två
två bar konnorn, det var stor grepe, två lock
som möttes på midten.

Men det var även en annan maseck som
de lade flitigt i, när di gick med barnen sä
sedes första di säg det, nu ha man lagt i
maseck för förti vicker.

Min farfar lade i förti vickers maseck, tolv

50. gånger. Min morfar tio gånger. Min far
nio, min svärfar nio, på den tiden fick de
ingen tjelva, bara skellsord (för att det
blev för många matsmetnings maskiner)

Färdmat kallades den mat de hade med
sig på färdvägen, till Närping, Nittköping
Lilla Läderpisen som var av Kalvskin den
var bara för dagsmaseck, den kallades
för maseckkåstunga.

13. I masecken, en stor, rutig näsduk, eller
en grov handduk lades ut på ett bord
eller bänk, en hård tjock kaka lades, sen
lades en pannkaka på den ströks fleskflott
när alla pannkako lagats på lades det stekta
flesket emellan de båda sista, eller de som
läg överst sen lades bröd, på brödet läg
ort smörbytta samt en bit kokt kött, sen

51. knöts handduken med två knutar, om inte
bröd och smörbitta fick rum i handduken
lä stöpsas det ned utpå knyten, ty på bytten
var lock med ett träöre, ett spenne av trä
te vrida emot ett hack.

Den som ingen maseck hade bar knyten
på en påk inträdd under knyten, sen låg
päken på axeln, den kaka som låg under
pänkaka kallades syll den skulle inte
brytas det skulle inte vara bra te bryta
syll.

Det var ohyfsa drengar som åt oypilt
som skickas med, sådana åt oyp husbon,
på vintern hade dagsverkarna, en stor
kruka med sä, eller rotmos, eller velling
med sig, eller ertsä. På sommaren sur
mjölk eller bönsä, ja även gryp, inte
röga bara det var mat, en träsked i kniv

ULMA 10916. J. Lundström. 1937

SDM. V. VINGÅKER

Fogl. M 82

5², låg alltid i masecken, gaffel användes inte
bara fingra, femklöväggaffeln.

På sommaren blev det alltid mask i ost och
spike kött och flesk, då kunde drengarna bryta
orten midt itu, sen satte hopen den med en pinne
brenda dåliga pankakor spika de opp på
drengstuvvegga, smöret smordes på stövla då
det var mask i eller omöjligt te äta.

Vä gör du tuners, smörger du stövla med
smöre, ja då låger inget annatte, mjälka
får stå te då vesser mase på dam inte
untit då ä ont, ja säg morfar geck å släkt
de ät kalven på fäta igår kvell, det
var i mitten av 1890 talet som detta var
på tal i Sävsta drengstuga, drengen är
nu Bilförseljare i Katrineholm.

En bit mat till bara middag var en kakor
kaka bröd med en fleskbit lagd emellan

ULMA 10916. J. Lundström. 1937

SDM. V. VINGÅKER

Fogd. M 82

53. Brödet som var lito smör bredd på, det lades i snusnäsduken mycket lortig men låva gått enlä.

Brevvinskär, var en av trä, en sort het krua brend stenkär, små laggkär med en liten jernring, te setta körk i, den het kuttningen, i den gick två, eller tre kannor i, till marknads brenvin, eller auktions eller kvarnbrenvin rechte brenvinsflaska i den gick ett halvstopp eller något mer hon förvaras i skinfodral, hon fick sellan vara hemma, i synnerhet i julen. En smörgås bara till maseck kallades tärskäftä, i da får ja äta tärskäfta gu näs.

16. At barn bjöds en skorpa, eller en bit ost med en brödbit till, eller en siraps smörgås bredd med fingra, då fick barne slicka av fingra

ULMA 10916. J. Lundström 1937

SDM. V. VINGÅKER

Fgl. M 82

54. en ostkrammä ljööds jä, det var ost kvar i vaslen
som låg på botten i grytan, det togs med
båda hender å krammas till en boll, det
ljööds barn jä, var då två bröts bollen itu
alt gavs ur hand i hand.

Alt som gavs i hand, kallades närkäjä, så
ljööds kaffe med tre små sockerbitar å gredde
islaget åt stort folk, det var sänt folk som ej
behövde krusas för. Bättre fätk skulle bjus fram
ve högbole.

14. ja har hem lite marknäsegätt, ja har hem
lite gätt från brötläppe, eller begravningsgä,
ja det var så vanligt, att det skulle skickas
ett smakknytt till dem som var hemma,
utan smörgåsmaten, eller några kringlor, görän

18. Bordsbönen lästes alltid högt i vardagslag,
det gick i tur på barnen, men på kalas såg

ULMA 10916. J. Lundström. 1937
SDM. V. VINGÅKER
Fgl. M 82

55.a

jag di kneppte hundra, ä jag hörde ett ljud
jers-mer var det inte, ibland kunde jag höra
i jers namn.

Ingen knäföll vid bordet, men i mitt hem
knäföll vi alla både små och stora vid våra
sengar alla läste vi tyrt, men på kvällen läste
vi på tur kvellsböven, på morgna gick vi ej
opp på engång, därför läste vi var för sig.

19. Der di inte var så många i hushället
cit di ur gryta, eller panna, för te slippa få
så mycket vassmeta, en skub, eller en stendunk
eller ett kvartersmått togs mjölk i sen cit alla
gröt ur gryta, håll dej te din bredd sacle mor
i huse om de tog på annan plats, en sin
bredd, panna kalla di prätta, mor får jä
språkä prätta se barna när mora slog
opp vellinge, eller hvita gröten, i da ä min
tur.

Landsmålsarkivet Uppsala. 10916
J. Lundström. 1937. V. VINGÅKER
SDM.

se tillägg!

ULMA 10916. J. Lundström 1937
SDM. V. VINGÅKER
Frgl. M 82

55.
6

Träsked begagnades encla till på 1880-tale

När di åt potatis å silb låg stekta silben så stor hon var i ett lite stenfat med hure å stjert hengde över, mjölke å runn fick allti sitta kvar, tarmen drogs ur om han togs bort, mjölk slogs på den glöstekta silben när ho deltes hade alla var sin liten flat trättalbrick te ha silbbiten på, eller las han på skullhögen, å plockas lite med fingra in i mun sen jolyära biten tredes in må kniv i biten var ett häb urkätö säm läppen följde må i, venster hand var allti teres te hålles under om det skulle droppa något, då kvickt slickas av handen, så fördes handen under skeelen när di åt, ty ingen ville staka ut vintergata det kalla di när di spillde på borde.

rommen

Landsmålsarkivet Uppsala. 10916
J. Lundström 1937. V. VINGÅKER
SDM.

ULMA 10916. J. Lundström. 1937

SDM. V. VINGÅKER

Frgl. M 82

56. Roteljonen satt vid en stob åt dem dela di
såsom de gjorde åt tiggare, de fick alltid
delat bröd som låg på stolen, matmor
satt alltid vid spisen, gamla far eller
mor sitti alltid med vid bordet, de
åt baketter, kunne äta bröte gröten så
ja kunne få lite mäs, om man inte rechte,
blev det gröt över sades, de kunne äta
bara gröt så han ginge åt, då vart gröt
över i kvell, vart gröten slut, i kvellfar
ja äta der fate ha stätt, i den ton lät
gamla maruga karingar sån inget
ä teags för, många gamla torades inte
klyva sin nebb, så strengt vardi hullna
sänhustrar, ö så amper, alt som ~~var~~
starkt kalla de ampert, pepperota
va amper, kvin^{no} sköt huvduken bak
åt när de åt, men kara läste i mässo

ULMA 10916. J. Lundström. 1937

SDM. V. VINGÅKER

Frgl. M 82

57. men sen las hon på benken, eller på
golvet. Husfar hade sin plats på kung, säte
vid dörren, alla husets folk hade sin bestem-
de plats, barna fick stå ejest stannade i
ressten, som en husbonde haft någon bättre
plats till exempel betjänt hos Greven, men
fick bli bonde å fick allt uppsatt med redskap,
å djur därför han tog en bortskender
piga som inte Greven kunde ekta, ja nu
vart betjenten storbonde, å fick heta herra
vid eget bord med bättre mat samt buto-
lljer å glas, men piger å drenkar satt
vid sitt bord vid köksdörren mycket tarv-
lig mat, frun åt av det herra hemna eller
kåta hon var som en tarvlig pigga fick
arbeta sent å biten medan herra gick å
såg på arbetarna, eller satt på en åk
till auktioner, torgdagar och marknar, eller

ULMA 10916. J. Lundström 1937

SDM. V. VINGÅKER

Frd. M 82

58. till supgillen hos bättre jordbruksherrar.)

Dagsverks bönder åt alltid vid samma bord som tjenaorna å samma mat, men en bättre kaka ijemter sig på benken, ty det kanske var något fel på tuggverktygen också ett skål. Eller ha man fått en stenkruka go mjölk av husgumma mor mitt imot på gärru, ur den tog man en klunk då å då, sen stod hon på benken, ej på borde, henne kunde man inte skylla med köret.

Ett stort stenfat stod midt på borde med så i micklaga eller om det var rorras eller båfså av stött potatis alla åt ur samma fat kött eller flerk lades på ett stycke bröd, eller en svar var trättalbrick, om kvella stod två fat på borde, ett med gröt ett med mjö-

se tillägg!

ULMA 10916. J. Lundström. 1937

SDM. V. VINGÅKER

Frdl. M 82

Landsmålsarkivet Uppsala 10916

J. Lundström 1937. V. VINGÅKER

SDM.

59.

En svarvad träskåb, het kräppskåla
 flatskåla något lägre en kräppskåla, fars
 skåb, mornors skåb, arv efter fäder.
 Ett skelytes efter disken på fatlylla utan
 torkning träskeda lades ned i skikarsen
 så vata di var, på en del ställen tog var
 å en vara på sin träsked å gömde den
 sen di torkat den på förkle eller på erma
 på rocken, min kär feck lärå sej orning
 när han vaxte äpp di feck hållå skia
 ren å ha bestämder plass för na.
 Alla kvinnor diska skåb å fat som sen
 skelytes på fatlylla om något vatten var
 kvar när den togs torkas alltid med förk
 le, på avan snöt di sig, sen di kastat
 iväg snorn med fingra, kura di torka
 på erma om ej nåsduk fans, den haddes
 inte rå te ha i vändå. Det var ettorelspråk

Sikåsa

ULMA 10916. J. Lundström. 1937
 SDM. V. VINGÅKER
 Fgl. M 82

Landsmålsarki vet Uppsala. 10916
 J. Lundström 1937. V. VINGÅKER
 SDM.

60. Vå ä då säm den fattigä kastär ifrå sej
ä den rikä stäppär te sej, snorn, va
lösningen.

Om di sperra med fingra ä tog löst
med fingerspetsa, då ville de vara fina
ä petiga törs kraft ta i sägel bita, di bits
inte.

Då ä säm äska ginge ve bole, matenska
tystä mun, mycke skrammel, ha du skr-
amlä så der i fjöl, ha du veri gifter i
är, Vår bordet nerspild, ja tror att svina
veri på bole, var alt oppätet, då äle
vab att fäta står kvart, så glupnä di
va, den som inte läste tillbords blev ej
mett, di som ville äta jern, var förätta.
Inget bordskick te ta mat ä legga tillbaks
slä på potatis sen legga den tillbaka igen
sluka maten utan te tugga, nysa hosta och ropa.

ULMA 10916. J. Lundström. 1937
SDM. V. VINGÅKER
Frgl. M 82

61. Eller rulla pankaka, eller ta smör till annat
sovel, då smöret skulle stå till skädesmör,
eller göta ur bita ur sä, eller karta te sej
serapen på gröten, alla skulle äta ve sin
bredd, ä in te karta utaja.

När någon rappa sades "nu ä otecken mett,
eller "nu är otecka mett," steypte någon sitt
väder, sades "nu prisär di go matmor"
då ä bröös.

En timme var midlags vilan på som-
marn ingen vila på vintern, från bordet
gick di till arbete, på sommarn, vi får
nock inte ligga längre, då mär när vi
vi feck en tuppur licken, föle ta igen ät en
anner gång, vi får sävä när vi döengång.
Nu kämmer ja i äta, ä skemmer mat-
lusta. Ingen fick gå utan måste smaka
maten, ge into mej fast ja käm se opasslit.

ULMA 10916. J. Lundström. 1937
SDM. V. VINGÅKER
Frgl. M 82

Ja ja vetä att ni cit ha ja inte gått
in, nu kunne ni för skams skull inte
göra annat en byu mej, då va för
skamlit, ja kunne inte venna äm heller
ja kan gå ut ett tag mä ni äter slut.

Det var endä skamligare te komma på
ett kalas ohappandes, otyuden gest får
sitte på kvasten, då slomma di sig
iväg di följde inte med till bordet
utein fördes di in trakteras di i köket
så ingen av de tyudna såg det.

slomma
uppr. slomma

ja kom så ohappänes te kalase, ja
skemdes säm en slunn när ja feck
si att då va tyuning, ja ha allri
vari mä äm verre spetakel.

Stekpannan stabeles alltid på borde, med en

63. plåt under fötterna, var det gryn eller röra
läg fleckbita milt för var och ens plats
var det sås kokt doppa alla sin potatis
i panna, sås seules inte utan cläppen.
Viel Kesetter sade betjänter på kalaset
"nu kommer ja nu cläppen", men då fick
han avsked.

Ett träg av trä uthuggi ur en grov
träbit med ett huggjerr, samt fasone-
rakt med kniv så det blev som handtag
dessa träg användes till potatis samt
till grykhorv, det ställdes milt på borde
det var en halv meter långt med hand-
tagen, med en blåbärsris tvägs gnoddles
det rent i vatten, sen stacks det opp i
takets skelut på ett bräde som var spikat
på takbjelka, stavar och grötkräkla hengde
på skiharsen, vispen stog på murskåpa

Läst 13/7/19

Landmålsarkivet Uppsala. 10916
J. Lundström 1937. V. VINGÅKER
SDM.

ULMA 10916. J. Lundström. 1937

SDM. V. VINGÅKER

Frdl. M 82

1. Groppen der linet torikas ä vermdes het brätgropar, en sådant grop fins en här i skogen men djuren här trampat dess kant så hon är ej så djup, der samlas regnvatten, ä der dricker djuren i brätgropar.

Södermandal
V. Vingåker
ankom 16/12

2. Den som tog ut linet ur jörte kalla di lungärar.

3. Mycket gamla säger ennu jästörse.

jfr s. 32!

4. Alla jag hört tala om brenvinskuttin- gen, så sade de, att man låg under det tredje varvet från botten räknadt, när jag var flicka var jag mycket lejdt te revsa halmen från säden ty jag var så letthend så säden revsas ej med, ofta säg jag när di stanna att gubba vende upp av

jfr s. 34!

4. Branden vid balken i sacle, ja skulle titta
än då i långt te kuttingen.

ja, hörde att somliga hade den på stoa
det tätaste varvet på botten, men det sådes
tredje varvet.

1. 34.

5. Mycket tunn mat kalla di skell, ty när
di äit bara vasselvelling tunn, eller frucht-
soppa sur med lita bitar blev det ett ljud
i magen det kalla di skellä buk, derav
har mager mycket tunn mat fått sitt
namn.

1/2 135.

Dä skrotas i skeller i buken på mej, ja
ha inte fått nått stadit ätä i da, därför
går då väger i mej, dåligt i magert
sä, kalla di bullersä, det var inte tyst
i magen sen di äit. Alla ville ha tjock
soppa eller som di sacle sä.

6. Klimp sådes ej förr utan Kräpper.

ULMA 10916. J. Lundström. 1937

SDM. V. VINGÅKER

Frgl. M 82

66
3.

Det var tre sorters kräpper, di minsta var av bara hvethjöl ä mjölk en tjock deg med en tesked lades de i sängryta, det var jölpärosä, men kräppa lades bara i kalassä, när det kom noga fremman de, alldrig i vardagssä lades kräpper.

En sort gjordes till middagsmåltid av rårivna potatis ä mjöl, en sort av mjöl flere slag, det var mjöbkräpper, av potatis den kallades jölpärosä kräpper, till båda slag var flott och mjölk säis, eller det vanliga läppa

7/1 s. 45!
—
—

8. Många gamla sade för spraka om skrapa 7/1 s. 55
barnen sade likadant, alla pannor ä grytor skulle skrapas med skeel sä inget diskas bort, det var för gätt ät kritra, ält skrapas ä slektes, slevo slektes, ä fingra slektes, den som hade platt näsa passade to sleka ur

ULMA 10916. J. Lundström. 1937
SDM. V. VINGÅKER
Fgl. M 82

4. skålar o' trätälbrickar, ho har sin näsö
 sades om den som hade lig platt näsö.
 Pätta om panna, o' skrapa om spraka det
 språket lades bort på 1860 talet, sade min
 mor, det var inget skemt, utan di tala så,
 det sades inte panna utan pätta. A språk
 om skrapa.

9. Bäfsö var kokt potatis som stöttes till
 mos i en gryta, medan di stötte slog di
 i skummjölk det stöttes med en trästötel
 till ett mos kryddas med salt och krydd-
 peppar fint stött, till bäfsö åt di spiksill
 eller kokt sill till, di som började tala lite
 finare sade inte bäfsö utan jölpärosör,
 i mitt hem brukades inte bäfsö, inte heller
 roumos.

11 s. 58!

Tjennarna stanna lunge på ställen der di
 hade bra med maten, ty det sette di värde på

ULMA 10916. J. Lundström 1937
 SDM. V. VINGÅKER
 Frgl. M 82

Ösjösä det var det vanliga namnet
 på när di inte var hushållsaktiga,
 den som inte var reed om kläder
 å sette opp kjortla den var ösjösuger.

Den matmor som kneppte sockret i
 stora bitar var ösjösuger må säkre.

Den matmor som dela ut stora bitar
 av sovlet sägla den va ösjösuger
 höstdryger å vårfattiger.

Flur ska bonkraken kunna reä sej
 när han har sä ösjösuger käring
 ha bär te kos mer må förkle, en han
 kan köra må ossa, då går åt fanners
 förn, sockna får hela kleve te sist
 ja det gick sä, det vet jag.

ULMA

10916. J. Lundström. 1937

SDM. V. VINGÅKER

Frgl. M 82